

latife tekin ve gümüşlük akademisi

ilk temas: sevgili arsız ölüm

herkes gibi ben de “sevgili arsız ölüm” yayınlandığı zaman haberdar olmuştum sevgili latife tekin’den. ‘ordu’da yaşıyordum. eylül 1983’te yayınlanan kitabın üçüncü baskısıydı ve benim kitabı okuyup bitirdiğim tarih de ‘26 eylül 2984’tü.

okuyan pek çok insan gibi ben de çok etkilenmiş, o zamanki edebiyat düşüncesi ve okumalarım göre ‘farklı’ bir yapıt olduğuna hükmetmişim. bu kitabın bendeki karşılıkları ve yansımaları sonrasında da hep sürdü. ikinci kez yirmi altı yıl sonra okudum ve gördümki duygu ve düşüncelerim ilkinde çok benzer. düşünce ev duygularımı artık tanıştığımız için kendisine yazdığım bir e-posta ile de söylemişim.

3-4 gündür elimde olan “sevgili arsız ölümü” sonunda bugün bitirince aynı duyguları yaşadım da ondan. kitabı bitirince elimden bırakamadım bir süre. adeta sevdim, okşadım; kıyısını bucağını düzelttim. dile kolay 26 yaşında bir kitaptı. kağıdı sararmıştı, yapraklarının kenarları kıvrılmış, cildinin sırtı yamulmuştu. ellerim onları düzeltiyordu. çünkü bir “değer”i ve “anlam”ı vardı; ama daha önemlisi onun içinde “dirmit” vardı, bana annem gibi gelen bir “atiye” vardı. onları sevmek, saymak gerekir diye düşündüm herhalde ve ellerimle okşadım onları sanki... bir edebiyat eleştirmeni değilim ama sonraki okumalarda bile en azından aynı duyguları düşünceleri uyandıran yapıtlarının birer “değer” olduğunu söyleyebilirim. “sevgili arsız ölüm” yazılmasının üzerinden geçen onca yıla karşın, bence hâlâ “yaşayan” ya da “yaşanan” bir hikayeyi hem de her daim okunabilecek kadar güzel anlatıyor.

ilk okuduğum sıralarda 12 eylül darbesi’nin ülke dolayısıyla da medya üzerindeki baskısı hâlâ hüküm sürüyordu. yine de bu farklı yapıtın yazarı ve yapıta dair sınırlı ve kısıtlı da olsa medyada bir şeyler yazılıp çiziliyordu. onları okuduktan sonra latife tekin ve yapıtlarını izlemeyi sürdürmüştüm. oysa yetmişlerin sonu ve seksenlerin başında türkiye’nin edebi gündemindeki tartışmalardan birisi de “roman bitti mi, var mı yok mu” tartışmasıydı. üniversite öğrenciliğim döneminde amatörce uğraştığım tiyatro, biraz da olsa edebiyata da merak sarmama neden olmuştu ve bu konuya yoğunlaşmış romanın dönemsel bir işlev ve biçim değişikliği içinde olduğunu düşünüyordum. bu tartışma döneminde yazdığım ve bir yerde yayınlanmayan, roman dair bir yazımda şöyle diyordum:

yaşantısal-olgusal gerçeklik dile gelmiş ama düşünsel-kurgusal gerçeklik bulunamamıştır. yine eksik kalan nokta yazarlarımızdaki dünyaya bakış açılarının kişiselleşmemesinden doğmaktadır. bizim yazarımızın ödevinin, yapması gerekenin fazlalığından geliyor bu istem. bu ülke aydınlarla kurulmuştur, aydınlarla varolmuştur. bütün mesele değişimin eri olan sınıflarla aydını bir araya getirebilmektir. kopukluk giderilip, diyalektik bir ilişkide somutlaşan birlikteliğe varılınca istenen adım atılmış, görev yerine getirilmeye başlanmış olacaktır. sorunları anlatacağız, çözümleri en azından hissettireceğiz. ötesinde savaşımın omuz omuza çarpışarak verilmesi kalıyor ki aydınımız (gerçek) bunu tarih boyunca hep yapagelmıştır zaten.

tabii latife tekin bu ilk romanını yazdığı anların tam da o ‘bir araya geliş’ çabasının sürdüğü anlar olduğunu bilmiyordum. o sıralarda yayınlanan bir başka roman sevgili orhan pamuk’un “cevdet bey ve oğulları” romanıydı. onu okunup bitirilmesi ise yaklaşık beş ay sonrasıydı. bu romandan sonra taşların yerine oturduğunu hissettim. bu iki roman bu ülkenin geçirdiği “değişimi” roman aracılığı ile saptıyor, toplumsal ve ekonomik bağlamıyla, 12 eylül’e kadar süren toplumsal mücadelenin ardındaki teorik saptamayı yaşamdaki somut karşılıklarıyla ortaya koyuyordu.

sevgili arsız ölüm, ülkedeki “lumpen proleterya”nın oluşumunu ve köyden kırdan kopuşu ile kent dönüşümünün başlangıcının nasıl olduğunu imlerken, cevdet bey ve oğulları aynı şeyi devlet destekli komprador burjuvazinin oluşumu ve iktidardaki konumlanışını imliyordu.

yıllar sonra(2005) okuduğum, diğer iki roman gibi 1984’te yayınlanan vüsat o. bener’in “buzul çağının virüsü” bu coğrafyanın toplumsal yapısının şekillenmesi ve iktidar mücadelesinin önemli bileşenlerinden birisi olacak olan asker sivil bürokrasinin aynı bağlamdaki sorgulanması ve konumunu gösterecekti bana.

çok sonraları bu üç romanı bir arada değerlendirdiğimde bu toplumsal sürecin aktörlerinden birisi olan “*mütedeyyin kasaba esnaf ve eşrafının hikâyesi*”nin eksikliğini fark edecek ve onun hikâyesinin edebi formda yazılmamış olmasının nedenleri üzerine kafa yoracaktım. sonra bunun nedenlerinden birinin belki de bu kesimin kendi içinden çıkan bir yazarın yokluğu olabileceği aklıma geldi. asıl nedeni ise sonra fark ettim: bu oluşum sürecinin unsurlarından birisi olan bu kesimin gerçek varlığı ve bu oluşuma dair gerçek düşünce ve sözlerini henüz söylememişlerdi. bunu ancak 2002’den başlayarak bugünlere kadar gelen süreçte söyleyeceklerdi.

kesişimler, karşılaşmalar

aradan çok zaman geçtikten, pek çok roman ve kitabı okunduktan sonra sevgili latife’yle gerçek karşılaşmamızı hazırlayan unsur aslında yirmi yılı aşan bir sürece yayılan bir başlangıç ve arayış hikâyesi olsa da yüzyılın son yıllarına denk gelen ve gerçek anlamıyla bin yılın başlarında faaliyete geçen “**gümüşlük akademisi**”dir.

böyle bir yerin varlığından haberdar olduğumda tarih 2005’in son günlerini gösteriyordu. bir dergide okuduğum bir haber ve söyleşiden sonra burayı aramış, bu yapıyı oluşturan sevgili **ahmet filmer**’le konuşmuş, bir kaç gün sonra da istanbul’dan kalkıp gelerek ziyaret etmişim.

o günlerde gördüğümde yola çıkarak vardığım düşünce de şuydu: “evet burası orası!”

o ilk karşılaşma sırasında akademi’de kalmış ve orayla ilgili olarak okuduğum pek çok şey arasında bir de ahmet abi’nin bana verdiği ve okumamı istediği bir kitapçık vardı. bu, sevgili latife tekin’in yazdığı 1997’de yayınlanmış “gümüşlük akademisi” adlı kitapçıktı. bu kitapçıkta yıllar sonrasında, akademinin ilk olduğu günlere dönülüyor, bulunan bir sandığın içinde yer alan el yazısı notlardan söz ediliyordu. bu notlardan birisi de şöyleydi:

“6, perşembe

herkesin bir kayası olmalı. benim var... yüksek, kekin bir kaya. kendimi kayası olan bir tanrıca gibi hissediyorum. insan bir kayayı neden sever? içinden birden bire bu kayanın yüzünü aynayla kaplamak geçti. kuşlar nasıl kanat çırpıklarını görürler. ne çok kuş gelir aynayı galalamak için. belki gökkarga bile. aynaya doğru uçarı aynama tutulur, onu yakından görebilirim o zaman. belki gitmez, buralarda kalır. ama hayır...”

o dönemde burasıyla ilgili olduğum iki latife tekin kitabını ‘**ormanda ölüm yokmuş**’ ve ‘**unutma bahçesi**’ni gümüşlük akademisi’yle bağımlı hiç kurmaksızın okumuştum. onlartın kıskırtmasının da etkisi vardı ve bu metin hepsini birleştirip buluşturdu. artık ben de o sırlı kayada kendini görmek ve bulmak isteyen kuşlardan birisi olmam gerektiğini düşündüm. sevgili ahmet abinin düşleri ve burada yapmaya çalıştıkları bana yalnızca doğru ve gerekli gelmemiş, buna bir biçimde katkıda bulunmanın gerekliliğini fark ettirmişti. akademiyle ilgili neler yapılabileceğini düşünmeye de o anlarda başlamıştım. ikinci ziyaret aynı yılın yaz aylarıydı ve bu gisişimde sevgili latife tekin’le gerçek yaşamda karşılaştığım andı aynı zamanda. bütün karşılaşmalar gibi ilk anın çekingenliği ve insanlara dair öncelikle akla gelen “kimdir, nedir, neden” gibi güven ihtiyacından kaynaklanan sorgulama, tartışma ve çatışmaları yaşadıkten sonra bu gönüllülük hâlinin gerçekliğe karşılık geldiğini fark edip bir işbirliğinin tarafları olmaya karar verdikten sonra her şey değişti. sonraki dönemlerde koşul ve olanaklarının izin verdiği kadarıyla, kıyısından köşesinden bir şeylerine bir yerlerine katkıda bulunmaya, akademi’nin “resmi ve formal” görevi olmayan bir ‘gönüllüsü’ olmaya karar vermişim. bir kaç geliş gidişten sonra artık orada yaşamaya başlayan sevgili latife tekin’le arkadaş da olmuşuk.

yapıtlarını çıktıkça okuduğum sevgili latife tekin bir edebiyatçı olarak başlangıçtaki duruşunu geliştirerek koruyan bir yazar olarak tüm benzerlerinden farklı ve bir adım daha ileridedir bana göre. bunun nedeni de söz ettiğim bir araya geliş ve etkileşim sürecini yaşamı boyunca farklı biçimlerde hep sürdürmesidir. onun hem okurları, hem de edebiyat dünyası içindeki pek çok kişiyle ilişkisi hep bözyle olmuştur. özellikle daha yolun başında olanlarla ilişkisi ve onlara yönelik etki ve katkısı gözardı edilemeyecek bir gerçekliktir. ama bunların arasında bir başka gerçeklik ve belki de en önemli modellerden biri de bu yazının asıl teması olan “**gümüşlük akademisi**”dir. onun yirmi yılı aşkın bir zamandır içinde ve başında olduğu bu özgün yapı ile neredeyse tüm yazarlığı boyunca, türkiye’nin okur-yazar-aydın kesimini buluşturan, birbiriyle etkileşim içinde olmaya, yaratmaya, dünyaya ve gelişmelere müdahil olmaya yönelten yerdur. bu latife tekin açısından özgün ve örnek bir tutumdur ama onun ötesindeki önemli bir yanı da buna benzer bir duruşu onun konumuna yakın olan başkalarının böyle bir şeyi yapmamaları, oysa onun bunu, sadece bir “faaliyet” değil, aynı zamanda bir “yaşam ve yaşama tarzı”hâline getirmesidir.

içinde olmak

bu yapıya dair öğrendiklerimi paylaşmak, orayı bilenlerin sayısını çoğaltmak için yine içinde yer aldığım ve bazı yönleri benzeyen **bağımsız iletişim ağı**'nda ilk [yazımı](#) (*) yazdım.(2008) orada sevgili ahmet filmer'in akademisiyle ilgili hazırladığı bir broşürden bazı alıntılar yaptıktan sonra şöyle diyordum:

burası 14 dönümlük bir bahçenin içinde doğayla çatışmayan, çelişmeyen, onu yok etmeyen, ona saygı duyan; yaşamak ve üretmek üzere düzenlenmiş mekanlardan oluşan bir yer. içinde yer aldığı karya'nın insan ve kültürüne, onun felsefesine uygun bir mekan. tekin'in dediği ve aynı adı verdiği bir romanda söz ettiği bir "unutma" bahçesi. bu "unutma" sözünün pek çok anlamı var, onun için, akademiyi anlayanlar için. bunlardan birisi de bence "insanın kapitalist düzende doğaya, insana ve kendine yaptıklarını" unutmak. unutmak çünkü "yeniyi, farklıyı ve başkayı" yaratmak için böyle bir "sıfır" noktası gerekli. başlangıçlar için, "yeni" başlangıçlar için bir anlamda bir "reddediş ve kopuş" gerekiyor. onun için burası bunun yaşandığı ve buraya bir şekilde sempati duyanların ve burada yaşamayı ve üretmeyi seçenlerin "unuttuğu", "unutarak eksildiği" ama aynı zamanda bana göre yine "unutarak çoğaldığı" bir yer.

sevgili latife' bu yer için, yazmaktan, somut ihtiyaçlarının karşılanmasına, yaşanan çeşitli gündelik sorunlar dahil çözümlenmesinden, her şeyden önce orada olmaya ve yaşamaya varana dek, bu ortamın gereklerini yerine getirme bağlamında her anlamda yaptıklarına tanık olunca burasının yaşamım boyunca bulaştığım pek çok alan ve iş gibi benim için önemli 'iş'lerden birisi hâline getiriyordu. tabii bunda sevgili latife'nin o ortamda gerçekleştirilen çeşitli faaliyetler sırasında söyledikleri, paylaştıkları, işaret ettikleri ve savunduklarının bende yol açtığı sonuçların da çok önemli yeri vardı. bir "bilge insan" ve deneyimlerini aktaran, dahası çevresindeki ve temas ettiği genç insanları motive eden, onlara imkânlar açan, destek ve güç veren bir güzel bir insanla birlikte birşeyler yapmak, herkes gibi bana da çok iyi geliyordu.

bu süreç içinde orasını var etmek için uğraşan herkes gibi ben de elimin erebileceği, gücüm yetebileceği şeyleri yaptım. bahçeyi sulamaktan, göleti temizlemeye, akademinin ihtiyaçları için üzerime düşeni yapmaktan, çeşitli dönemsel projelerde yer almaya, gerçekleşen çalışmaları belgelemeye, internet sitesini yenilemeye ve güncel tutmaya varana dek bir çok işin yanı sıra, zaman zaman da olsa orada yaşamayı sürdürüyordum ve bu süreç de oranın bir öğrenme ve yapma yeri olma özelliğini kişisel düzlemde gerçekleştirilmeme imkân veriyordu.

2012'ye kadar yılda bazen iki bazen üç kez orada olarak sürdürdüğüm ilişki, bu yılın sonunda yine akademi'ye uğradığım bir dönemde sevgili latife'nin, aslında bir talep ifade eden "pek çok kişi ve alan için yaptıklarının benzerini sürekli ve düzenli olarak neden burada kalarak yapmıyorsun" sorusu, yaklaşık 9. yılını tamamlayan bir başka sürecin kapısını açtı ve ben de gümüşlük'te sürekli yaşayan bir kişi olarak gönüllülüğümü sürdürüyorum.

bu dönemde akademide yer aldığım ilk faaliyet 23-25 mayıs 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilen '**genç yazarlar buluşması**'ydi. bu sırada tanıştığım iki genç yazarla birlikte bir süre sonra edebiyat evi bünyesinde kurulan ve sonrasında "**bahçeyazı okuma grubu**" adını alan, bugün gümüşlük dışında istanbul ve izmir'de oluşan farklı gruplarla birlikte toplamda yüze yakın insanın neredeyse sekiz yıldır sürdürdüğü devamlı bir faaliyete dönüşen bir çalışma oldu. sevgili latife tekin bu çalışmayı önermenin ötesinde, gerek okunan ve konuşulan kitapların seçimine, gerek o kitaplara dair değerlendirme ve paylaşımlarıyla, zaman zaman da katıldığı tartışmalarla katılımcıların ufkunu açan katkılarıyla güç verdi bizlere.

edebiyat evi ve okuma grubunun bu zaman zarfındaki faaliyetlerinin ayrıntıları onun için oluşturduğumuz [sitemizde](#) (**) görülebiliyor. hiç de azımsanmayacak oylumdaki okumalar, onlardan kaynaklanan bilgi ve dokümanın herkese açık olarak o sitede bulundurulması, bu arada onun bakış ve perspektifinin sonucu olarak gündeme gelen "**anlatan kadınlar**" sitesi, onun destekleyip yol açtığı katkıların bir başkasını oluşturdu.

gümüşlük akademisi'nde yapılacakları ilk hayal eden sevgili ahmet filmer'dir. o hayal, buranın bir formel olmayan **okul**, tıpkı antik çağdaki örnekleri gibir bağımsız ve özgür bir **akademi (akademya)** ve bir öğrenme, oluşturma, geliştirme ve paylaşma **odağı** olmasıdır.

bugün sevgili latife tekin bu hayalin sahibi ve bu işlerin uygulayıcısı olarak hemen hiçbir edebiyatçının yapmadığı bir işi, bir görevi yerine getiren bir ünlü yazar, bir bilge insan, bir aktivist olarak geleceğin

(*) <http://www.bianet.org/biamag/egitim/103974-edebiyatin-sanatin-felsefenin-mekani-bir-unutma-bahcesi>

(**) <http://www.bahceyazi.com/>

dünyasında var olması gereken bir yapıyı, böyle bir yapının nasıl işlemesi gerektiğini de uygulamada gösteren birisi olarak benzerlerinden farklılığını ortaya koymaktadır. neredeyse 40 yıla varan bu yolculukta onu tanımanın onunla buluşup, bir şeyleri paylaşmanın ve yapmanın hazzıyla “iyi ki tanımışım ve iyi ki var” diyorum. benzer örnekleri yaratmak ve bu imkânı çoğaltmak kuşkusuz mümkün ve gerekli. böylesi yapılar aysıca içinde olduğumuz bu sıkıntılı dönemde geleceğe dair umudu çoğaltan bir örnek de oluşuruyor. sevgili latife tekin’e ve “gümüşlük akademisi”ne tüm bu çabaları nedeniyle teşekkür ediyorum ve buna katkıda bulunan bir gönüllü olarak içinde yer almaktan onur duyuyorum.

mustafa sütlaş
23.08.2021/dereköy